

REVIEW ARTICLE / Derleme Makalesi
<https://doi.org/10.37093/ijsi.1757858>

Doğallaşan Göstergeler: Felsefi ve Politik Yönden Barthes'ın Semiyolojik Mit Analizi

Vehbi Metin Demir*

Öz

İletişimin hayatlarımızın her alanına sirayet ettiği bir dönemde iletişimsel göstergelerin semiyolojik değeri büyük bir önem kazanmaktadır. Semiyolojinin temel yaklaşımlarından biri olan yapısalcılık çoğu zaman formel bir analiz olarak anlaşılmaktadır. Genel olarak Roland Barthes'ın bu alandaki katkısı da medya ve iletişim çalışmalarında, reklamcılıkta, sinema çalışmalarında sıklıkla kullanılmakta ancak bu bağlamlarda kullanılırken, şematik ve hazır bir yöntem olarak hizmet vermektedir. Bu makalede Barthes'ın çağdaş mitleri analizinin tarihsel olarak ortaya çıkan burjuva değerlerinin kendini doğallaştıran gösterenler oyunu ile kendini nasıl görünmez kıldığı gösterilmiştir. Barthes yapısalcı göstergebilimi kullanarak modern kültürde gözlemlediğimiz popüler imgelerin nasıl doğal gerçeklik gibi algılanmaya başladığını göstermiştir. Farklı örnekler üzerinden popüler imajların nasıl yaşadığımız gerçekliği inşa ettiğini göstermiştir. Kültürel imajların bu tarzda dönüşümü "doğallaşan göstergeler" olarak formüle edildi. Böylelikle yapısalcılık içinde Barthes'ın çalışmalarının formel bir analiz metodu olmanın ötesinde nasıl felsefi ve politik bir güce sahip olduğu hatırlatılmıştır. Nihayet yapısalcı semiyolojiye dayanan mit analizinin kapitalist ideoloji kritiğinde nasıl aydınlatıcı rol oynayarak güçlü bir direniş yöntemi olduğu gösterilmiştir.

Anahtar kelimeler: Roland Barthes, yapısalcılık, semiyoloji, mit, doğallaştırma, doğallaşan göstergeler, ideoloji kritiği.

JEL Kodları: Z1, D83, L82

Cite this article: Demir, V. M. (2026). Doğallaşan göstergeler: Felsefi ve politik yönden Barthes'ın semiyolojik mit analizi. *International Journal of Social Inquiry*, 19(1), 207-220. <https://doi.org/10.37093/ijsi.1757858>

* Dr. Öğretim Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Bursa, Türkiye.
E-posta: vmetindemir@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4799-639X>

Article Information

Received 4 August 2025; Revised 23 October 2025; Accepted 29 January 2026; Available online 30 April 2026

This is an open access article under the [Creative Commons Attribution-NonCommercial Licence](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).
© 2025 The Author. Published by Institute of Social Sciences on behalf of Bursa Uludağ University

Naturalized Signifiers: Philosophical And Political Aspects of Barthes's Semiological Myth Analysis

Abstract

In an era where communication permeates every aspect of our lives, the semiological value of communicative signs has gained significant importance. Structuralism, one of the foundational approaches in semiology, is generally understood as a formal mode of analysis. Roland Barthes's contributions in this field are widely employed in media and communication studies, advertising, and film analysis; however, they are often utilized as schematic and ready-made methods within these contexts. This article demonstrates how Barthes's analysis of contemporary myths reveals the way in which historically constructed bourgeois values render themselves invisible through the play of naturalized signifiers. Using structuralist semiotics, Barthes demonstrated how popular images in modern culture come to be perceived as natural reality. Through various examples, he revealed how these images construct the very reality we inhabit. This process, whereby cultural representations are transformed into seemingly inherent truths, was formulated as "naturalized signs". In doing so, it emphasizes that Barthes's work within structuralism possesses philosophical and political power beyond being a mere methodological tool. Finally, the article illustrates how myth analysis based on structuralist semiology can play an enlightening role in the critique of capitalist ideology and serve as a potent form of resistance.

Keywords: Roland Barthes, structuralism, semiology, myth, naturalization, naturalized signifiers, critique of ideology.

JEL Codes: Z1, D83, L82

1. Giriş: Akademik Çalışmalar İçinde Doğallaşan Mit Çözümlemesi

Roland Barthes'ın çalışmaları yapısalcılığın felsefi gündemi yoğun şekilde meşgul ettiği dönemlerde önemli bir şekilde dikkat çekmiş ve çalışmalarının çoğu Türkçeye kazandırılmıştır. Yapısalcı dil felsefesi ülkemizdeki felsefe literatüründe hakim gündem olma vasfını yitirmiş olmasına rağmen Barthes'ın çalışmaları hala yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Ancak felsefi metinlerden daha çok edebiyat, dilbilim, reklamcılık, göstergebilim ve söylem analizi gibi alanlarda Barthes'a başvurmak genel bir yatkinlik haline gelmiştir. Roland Barthes'ın mit analizi ve semiyolojik söylem analizi ile yapılmış onlarca edebiyat eleştirisi, reklam analizi, film okuması bulmak mümkündür.¹

Tüm bu zengin ve ilgi çekici eleştirel okumalar Barthes'ın düşüncesinin güncel etkililiğine hayatiyet kazandırıyor olsa bile onun düşüncesinin felsefi derinliği ve politik zeminin gözden kaybolmasına, çalışmalarının sadece bir göstergebilimsel tekniğe indirgenmesine neden olmaktadır. Buna rağmen post-marksist bir eleştirel çizgiden gelen Roland Barthes göstergebilimsel incelemelerini salt bir ideoloji eleştirisine indirgemedi ama aynı zamanda bir tür burjuva ideolojisinin kendini doğallaştırmasını ifşa etmenin bir yolu olarak tasavvur etmiştir. Barthes, çoğu zaman yazılı olmayan gösterenlerin gösterilen üzerinde egemenliği yoluyla gerçekliği nasıl yarattığı ve bu yaratılmış gerçekliğin toplumsal iktidar yapılarının istikrarı için nasıl payanda görevi gördüğünü açığa çıkarmaya çalışır. Onun mitoloji analizleri her ne kadar Levi Strauss gibi programatik ve bilimsel olmasa da iddialı bir dil felsefesine ve güçlü bir siyasi eleştiri potansiyeline sahiptir. Bu nedenle bu makalede Barthes'ın çağdaş mitler üzerine olan analizlerinin yapısalcı dil felsefesi içinde yeri ve önemine işaret edilecektir. Ardından bu dil

¹ Bu alanda onlarca çalışma bulmak mümkündür, Barthes'ın semiyolojisi kullanılarak pek çok sinema ve televizyon, iletişim bilimi ve edebi eleştiri yapılmıştır. Tümenü zikretmek mümkün olmadığı için birkaç temsil edici örnek için bkz: (Sepetçi, 2016), (Kocabay, 2019), (Yılmaz, 2020), (Kireççi, 2023).

felsefenin politik tazammunları göz önünde bulundurularak günümüzde gerçekliğin algılanışında saklı bulunan ve kendini doğallaştıran burjuva ideolojisine ait unsurların nasıl kendisini operasyonelleştirdiği izah edilecektir. Bu yolla Barthes'ın göstergebilimsel mitolojik analizlerinin felsefi ve politik sonuçlara dikkat çekilecektir.

2. Yapısalcılık İçinde Barthes'in Mitolojiler'i

İkinci Dünya savaşıdan sonra Fransız felsefesinde bir yanda bireyin anlam bunalımı ve kararlılığı üzerine bina olan Sartre ile birlikte varoluşçuluk rüzgarı eserken öte yanda yönelimsel bilincin dünya kurucu rolü üzerine vurgu yapan fenomenoloji geleneği oluşuyordu. 1960'lı yıllarda yapısalcılık, özellikle Fransız entelektüel çevrelerinde hem varoluşçuluktan hem de fenomenolojiden ayıran etkili bir felsefi akım olarak tebarüz etti. Anlamı, bilinci, yönelimselliği, bireyi hep göstergeler sisteminin bir fonksiyonuna çevirerek yepyeni bir perspektif kazandırdı (Deleuze, 2009). Varoluşçuluğun özne vurgusundan uzaklaşıp kavramsal biçimciliği felsefeye kazandırdı (Badiou, 2015, s. 19). Claude Levi-Strauss'un 1962'de yayımladığı *La Pensée Sauvage* (Yaban Düşünce), antropoloji alanında köklü bir dönüşüm sağlamakla kalmadı, aynı zamanda Batı'nın ilerleme ve tarihsel üstünlük anlatısına da meydan okudu. Levi-Strauss, mitlerin yapısal çözümlemesiyle, medeni veya ilkel ayrımı gözetmeksizin tüm insan düşüncesinin ortak yapısal özellikler taşıdığını ortaya koydu. Bu radikal bakış açısı, kitabın geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmasını sağladı. Levi-Strauss ve ardından Althusser'in *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* (2003) çalışması ile birlikte yapısalcılık anlam ve dile dair felsefi bir inceleme olmanın yanında güçlü bir siyasal eleştiri hareketi olma hüviyeti de kazandı.

Bu dönemde Roland Barthes da *Mitolojiler* adlı eserini Fransızca olarak yayımlandı; kitap 1972'de İngilizceye çevrildi. Esasında bu eser kitap olarak tasarlanmamış 1954-1956 yılları arasında *Les Lettres nouvelles* dergisinde kısa denemeler olarak yayınlanmış metinlerdi. Barthes, Levi-Strauss'un yapısalcı yönteminin başarısını çağdaş toplumların mitlerini çözümlmek için uyarladı. Deneme tarzındaki kısa metinlerden oluşan *Mitolojiler*, yapısalcı göstergebilimin modern mitleri nasıl yorumlayabileceğini etkileyici bir şekilde gösterdi. Kitap, geniş yankı uyandırdı ve Points-Seuil edisyonu 350 bin adet satılarak, çok satılanlar arasına girmiştir (Dosse, 1997, s. 76).

Barthes, gündelik yaşamın farklı unsurlarını, reklamları, televizyon programlarını, deterjan reklamlarını, aktörlerin yüz ifadelerini, tatil broşürlerini ve dergi kapaklarını incelerken, bu imgelerin taşıdığı örtük anlamları semiyolojik bir yaklaşımla çözümler. Barthes'ın gösterdiği üzere, bu görsel ve metinsel göstergeler, belirli toplumsal kodları yeniden üretir. Kitabın sonunda yer alan kısa bir ek yazıda Barthes, çağdaş mitolojileri çözümlmek için yapısalcı bir metodoloji sunarak göstergebilimin akademik alanda kalıcı bir iz bırakmasına katkıda bulundu.

İleri teknolojik aletlerle donanmış çağımız için "mit" kavramı üzerine konuşmak, ilk bakışta şaşırtıcı gelebilir. Levi-Strauss, yapısalcı dilbilim temelli analizleriyle mitolojileri derinlemesine çözümlemiş ve Rus biçimciler masalları formüle ederek anlam yapılarını ortaya koymuş olsa da, bilgi çağında ve modern iletişim teknolojilerinin hâkim olduğu bir dünyada mitsel analiz yapmanın gerekliliği sorgulanabilir. Batı-dışı toplumların batıl inançlar ve hurafelerle yaşadığı varsayılırken, modern demokratik Batı toplumlarının mitlerden arınmış, rasyonel bir dünyada var olduğu yaygın bir görüştür. Hatta Latour'a (2008) göre, Batı'nın ayırt edici özelliği, doğaya

bilimsel ve nesnel bir bakış açısıyla yaklaşabilmesidir, yani Batı toplumunun farkı onların dünyaya mitlerin çarptması olmadan bakabildiği kanaatidir.

Ancak Roland Barthes, çağdaş Batı toplumlarının da mitlerden bağımsız olmadığını savunur. Ona göre, modern iletişim toplumu anlam yüklü göstergelerle doludur ve bu göstergeler aracılığıyla dünya sürekli olarak kategorize edilir ve anlamlar sabitlenir. Barthes, bu süreci çözümlmek amacıyla *Mitolojiler* adlı eserini kaleme almıştır. 1972'de İngilizceye çevrilen bu eser, gündelik yaşamda karşılaşılan reklamlar, televizyon programları, aktörlerin yüz ifadeleri, tatil broşürleri ve dergi kapakları gibi kültürel ürünlerin nasıl anlam kazandığını göstergebilimsel bir yaklaşımla inceler. Barthes'ın yaklaşımına göre, Ona göre, "Anlam belirtmek nesnelere yalnızca bilgileri taşımadığı (bilgi taşıma durumunda iletme söz konusudur), ama göstergelerden oluşan yapıllı dizgeler, yani özellikle farklılık, karşıtlık ve aykırılık dizgeleri oluşturduğu anlamına gelir" (Barthes. 1964a, s. 195). Öyle ise herhangi bir iletişim ediminde sadece nesnelere dair bilgi aktartılmaz, aynı zamanda dil sistemi içinde konumlandırılmış nesnelere yerlerinin onaylanması ve yeniden üretilmesi de gerçekleşir. Kültür dünyasının basılı, sesli ve görsel nesnelere aynı zamanda anlam ve değerleri de ulaştırır.

Barthes *Mitolojiler* kitabına en sıradan bir şekilde Amerikan güreşlerinin anlamını incelemekle başlar. Popüler televizyon eğlencelerinden biri olan Amerikan güreşindeki abartılı imajlarının özünde *show*'un bir parçası olduğunu söyler. Buna göre tüm seyir zevki "abartının gösterilmesi"dir (Barthes, 1972, s. 13). Sahneye çıkan güreşçilerden biri abartılı hareketler yaparak, izin verilmiş sınır aşımaları yaparak izleyicinin tepkisini çeker ve sonra abartılı acı çekme, aşağılanma merasimi eşliğinde bir tür cezalandırma ve adalet gerçekleşir, sanki istavrozda olduğu gibi acı çekme, çile ve adalet yeniden temsil edilir. Tam bir curcuna halindeki Amerikan güreşinde her jestin göstergebilimsel olarak anlam dolu ve işlevini yerine getiren mesajlardan müteşekkil olduğunu gösterir. Bir başka denemede, *Persil*, *Omo* gibi deterjan reklamlarında seçilen göstergeler, kirlere karşı kullanılan askeri saldırı dili, ışıltı ve köpükler ile ifade edilen lüks ve şatafat mesajı sayesinde ev hanımının yaşamının burjuva iktisadi ve devlet değerleri ile uyumlu hale getirildiğini görürüz (Barthes, 1972, s. 36). Benzer şekilde Fransız şarabı bir semboldür. Fransız şarabını gördüğümüzde hemen aklımıza onlarca imge gelir: aşka ve edebiyata, tutku ve esrimeye gönderme yaparken aynı zamanda kaliteli Fransız şarabı elit yaşamayı bilmek ve gurmelik anlamına gelir ve Fransa'nın kültürel üstünlüğünün bir semboldür. Şarap İsa'nın kanıdır, etkili dekoratif şişeleri elitliğin göstergesidir... Kullanıcının bağlamına göre gösterenin anlamı değişebilir ama Barthes tüm bu etkileyici süslü mesajların ardındaki yalın gerçeği, Fransız şarabının Cezayir'deki Müslümanların üzüm bağlarına el koymanın da ürünü olduğunu hatırlatır (Barthes, 1972, s. 61). Einstein'ın beyni üzerine yapılan araştırmalar ve tartışmalar bile klasik mitlerin gördüğü işlevin çok benzeri bir yapıya sahiptir. İnsanın doğa üzerindeki egemenliğini sade bir matematik formül ile açıklayan bu adamın ölmüş gitmiş olması, yani faniliği ile bu denkleme üretmesini sağlayan organın ebediyeti temsil eden varlığının sergilenmesi mitik bir işlevi icra eder. İnsanın yeryüzüne hükmeden tanrısal zekası ile çürüyüp giden fani organları arasında farkı kapatan mitolojik bir nesnedir Einstein'ın beyni.

Peki bu bambaşka modern mitleri birbirine bağlayan ortak nokta nedir? Modern mit kavramı neyi ifade eder? Roland Barthes'ın tanımına göre, mit bir mesaj ileten iletişim sistemidir. Bu bağlamda, mitin temelinde bir nesne, düşünce ya da kavram değil, bir form ve anlamlandırma biçimidir. Ferdinand de Saussure'ün ortaya koyduğu gibi, dildeki göstergeler keyfidir ve

anlamalarını diğer göstergelerle olan ilişkilerinden alır. Dil, pozitif anlamlar yaratmaz dilde pozitif bir şey yoktur, dilde özdeşlik/kimlik farktan üretilir (Saussure, 1959, s. 120).

Mit, bir tür konuşma biçimi olarak, gösterilenin -ister bir şarap şişesi, ister bir çocuk, isterse bir araba ya da moda dergisi olsun- diğer göstergelerle olan paradigmatik ve sentaktik ilişkileri üzerinden anlam kazanmasını sağlar. Bu nedenle, modern toplumlarda her şey bir anlam taşıyabilir ve bir mitin parçası haline gelebilir (Barthes, 1972, s. 107). Doğalgaz, çay, mikroskop ya da masa gibi gündelik nesnelere bile bu anlamlandırma sürecinde yer alabilir ve her birisi birer mite dönüşebilir. Yani modern mitler anka kuşu, Zeus gibi özünde mitsel olan nesnelere değildir, gündelik yaşamda anlamın yoğunlaştığı ve bir gösterene dönüştüğü her şey bir mit görevi ifa eder. Tüm görüntüler, sesler ve imajlar mitsel anlamlara hizmet etmeye açıktır.

3. Yapısalcı Dilbilimden Hareketli Göstergelerin Politik Serüvenine

İşte Barthes'ın göstergebilimdeki önemli katkısı, Saussure'cü dil merkezli yaklaşımı dil dışı alanlara taşımış olmasıdır. Esasında Louis Althusser'in ideoloji kuramı da yapısalcı dilbilim modelini ideoloji kritiğine uyarlamıştır; ancak Barthes, Althusser'in devlet aygıtları üzerinden kavramsallaştırdığı ideolojiyi, kültürel göstergelerin gündelik işleyişinde yakalar. Barthes'ın "doğallaşan göstergeler" analizi, Althusser'in soyut düzeyde bıraktığı ideoloji kavramını somut, görsel ve dilsel alanlara taşır. Resimler, jestler, imajlar ve moda gibi sözsüz iletişim biçimleri de göstergebilimsel analizle çözümlenebilir. Bu sayede Barthes, çağdaş toplumun kendine özgü antropolojisini ortaya koymuştur. Ona göre, dilin bulunduğu her yerde anlam, anlamın olduğu her yerde ise gösterge mevcuttur. Ancak bu süreçte anlam, göstergeyi önceleyen bir unsur değildir; aksine, göstergeler arasındaki yapılandırılmış kurallı ilişkiler anlamı sürekli olarak üretir. "Gösterge, anlamın girdiği bir biçimdir (*ideas-in-form*)" (Barthes, 1972, s. 111).

Ferdinand de Saussure, göstergeyi iki bileşenden oluşan bir yapı olarak tanımlamıştır. Bu yapıda, dünya ile dil göstergeler aracılığıyla birbirine bağlanır. Gösteren ve gösterilenin eşdeğer güçte olduğu bu sistemde, dil ile dünya arasında tam bir örtüşme söz konusudur. Ancak Barthes, Kristeva ve Lacan gibi son dönem semiyoloji araştırmacıları, göstereni gösterilenden kısmen bağımsızlaştırarak göstergelerin daha esnek ve özerk hale gelmesini sağlamışlardır. Çağdaş toplumlarda, nasıl ki para artık doğrudan altınla veya ücret emeğin gerçek karşılığıyla ilişkilendirilemiyorsa, gösteren de gösterilenin doğrudan bir yansıması değildir. Nasıl ki çağdaş ekonomide serbest piyasa ekonomisinde paranın nominal değer ile reel değeri birbirinden ayrılmışsa Barthes'a göre, göstergeler anlam değerleri de gösterilenlerden reel dünyasından bağımsızlaşmıştır (Barthes, 1973, s. 183). Ona göre, edebiyat ve moda, var olan şeyleri adlandırıp üzerine konuşmaz, aksine hiçliği anlamlandırır, ürettiği şeylerin varlığı anlamından dolaydır, yani gösterenlerdedir, gösterilenlerde değil (Barthes, 1961, s. 162). Şöyle yazar:

Edebi söz düzeyinde gösterilen, daima gösterenlerin oyununa göre geri plandadır, ama toplumsal nesnelere söz konusu olduğunda dolu, ayırt edilebilir, adlandırılabilir bir gösterilenin bizzat varoluşunda ideolojik yabancılaşma hemen tekrar karşımıza çıkar. (Barthes, 1967, s. 37).

Barthes'çı semiyoloji, gösterenin yalnızca gösteren ve gösterilen olmak üzere iki parçadan oluştuğunu belirtmekle kalmaz; aynı zamanda bu bileşenlerin oluşturduğu gösterenin, daha üst düzey bir söylem düzleminde yeni bir gösterilene dönüşerek sürecin kesintisiz biçimde

devam ettiğini öne sürer. Örneğin, "akarsu" kavramı bir coğrafi varlığa işaret ederken, başka bir bağlamda "şol cennetin ırmakları" ya da İslami huzurun simgesine dönüşebilir. Bu çerçevede semiyoloji, aynı gösterenin farklı bağlamlarda çeşitli anlamlara bürünmesini, bir tür kod çözümlene süreci olarak ele alır.

Kod çözümlene aslında Barthes'ın yazdığı dönemde dikkatlerin yoğunlaştığı alandı. 1953 yılında Watson-Crick DNA modeli teklif edildi ve o andan itibaren yaşam genetik kodda saklanan ve aktarılan bir sürece dönüştü. Tüm biyolojik süreçler bir kod, iletişim ve kod çözme, yeniden üretme ve yazma şeklinde telakki edilmeye başlandı. 1960'lı yıllarda sibernetiğin bilimsel düşünce alanında baskın paradigma haline geldiği bir ortamda, semiyoloji insan bilimleri bağlamında benzer bir model geliştirmeye yönelmiştir. Ancak sibernetik, çoğunlukla nesnelere ayrıştırma ve tarihi arka planından soyutlama eğilimindeyken, Barthes'çı yaklaşım tarihsel ve yapısal bağlamda anlam üretimi üzerinde ısrar eder. Bu doğrultuda, üst-dil dediğimiz ikinci düzey anlamlandırma sistemlerinin tarafsız olmadığını ve belirli ideolojik eğilimler içerdiğini açığa çıkarmayı hedefler. Gösterenlerin ideolojik anlamını bir dergi kapağındaki resim ile özlü şekilde anlatır:

İşte size bir başka örnek: Berberdeyim ve Paris-Match dergisinin bir nüshası var önümde. Kapakta Fransız üniforması içinde genç bir zenci, muhtemelen üç renkli bayrağa gözünü dikmiş şekilde gözleri ufka bakarak selam veriyor. Resmin anlamı işte bu kadar. Ama naif bir şekilde ya da değil, onun benim için neyi gösterdiğini gayet iyi görüyorum: Fransa hiçbir evladını ayırt etmeksizin kuşatan büyük bir imparatorluktur, evlatları bayrağın altında hizmete hazır ve sömürgecilik yaygarası koparanlara bu zencinin baskıcı dedikleri ülkeye hizmet etme aşkından daha güzel bir cevap olamaz (Fransız selami veren kara derili bir asker), burada gösterilen (Fransızlık ve militarizm) (Barthes, 1972, s. 115)

Bu dikkat çekici anekdotta görüldüğü üzere, mit aslında birincil dilin üzerine bindirilen ikincil bir anlam sistemidir; başka bir deyişle bir üst dil ya da Barthes'ın ifadesiyle 'çalınmış bir dil'dir (Barthes, 1972, s. 124). Nesne-dil üzerinde yükselerek ondan bağımsızlaşan üst-dil nedeniyle yazı ile resim gösterebilimsel açıdan aynı şekilde değerlendirilebilir (Ünal, 2012, s. 45). Üst-dil'in nesne dilden çalınmış bir dil olmasının sebebi bu ikinci dilsel dizgede birincil anlamlar el çabukluğu ile yerinden edilir, değeri başka bir sistemin mülkiyetine geçer. Bu "çalınma", anlamın basitçe gizlenmesi değil, onun dönüştürülmesiyle ilgilidir. Barthes'ın dikkat çektiği temel nokta şudur: Bir imge, örneğin selam veren siyahî bir genç, kendi gerçekliğinden, yani bireyselliğinden, tarihinden, somut yaşamından koparılır. Onun kim olduğu artık önemli değildir; hayatta kalmaya devam eder ama anlamı silinir ya da başka bir forma bürünür. O kişi, yaşayan birey olarak varlık değerinden alınarak, kullanılan bir imaj olarak değişim değerine aktarılır ve bu yönüyle varlığı çalınmış olur.

Bu dönüşüm sürecinde, dilsel göstergenin gösteren ve gösterilen arasındaki dengesi bozulur; mitsel üst-dilde ağırlık gösterene kayar. Gösteren, gösterilene silikleştirir; hatta öyle ki gösterilen neredeyse görünmez hâle gelir. Asker selamı veren siyahî genci hiç görmeyiz, onun anlamını görürüz. Anlaşıyor ki mitin amacı gizlemek değil, yerinden etmektir; gerçekliği ortadan kaldırmaz, fakat onu başka bir bağlama sürükleyerek görünmez kılar. Bu süreç, araba kullanırken camdan yola bakmamıza benzetilebilir; camı görmeyiz, ama o bize yolu gösterir. Aynı şekilde mit de kendini gizleyerek işler, görünmezleşir. Birincil dili yasaklamaz, doğrudan

müdahalede bulunmaz; onun üzerinde bir tür estetik ya da kültürel sömürme işlemi gerçekleştirir. Çağdaş mitlerin temel özelliği yaşanan gerçekliği feshedip yerine başka bir büyümlü ideolojik gerçeklik dünyası ikame etmek değildir. Çağdaş mitler ezilen sınıfların bir şeyleri görmemesi için üretilmiş ideolojik yalanlar değildir. Mitler bir şeyi gizlemek, yaptıkları estetik operasyon ile şeylerin gerçekliği içine sızmak, böylece kendini unutturmaktır.

4. Kendini Unutturarak Doğallaştıran Gösterenler Oyunu

Bu çerçevede Barthes'ın örneği dikkat çekicidir. Eskiden burjuvazi için Marx ve onun düşünceleri hayati bir tehlike, sansürlenmesi gereken bir yasak fikirler toplamı olarak görülürdü. Ama günümüzde Karl Marx'ın düşünceleri yasaklanmadan, onun portresi günümüz tüketim kültürüne ait nesnelere üzerinde kullanılabilir; reklamlarda, ürün ambalajlarında, hatta banknotların üzerinde yer alabilir. Bir zamanlar devrimci düşünceyi simgeleyen bir figür, farklı bir mitik bağlamda tonton bir bilge, sempatik ya da nostalgik bir karakter, snop bir entelektüel tip olarak yeniden yorumlanabilir. Böylece aynı gösteren, farklı gösterilenlerle yeni anlamlar kazanır ve bu dönüşümler zamanla "doğal" kabul edilmeye başlanır.

Gösterenin yerinden hızlıca kayabilmesinin temelinde gösteren ile gösterilen arasındaki bağın keyfi oluşu yatar. Dil sistemi, başta rastlantısal olan bu ilişkiyi zorunlu hale getirir. Örneğin, "elma" kelimesini oluşturan harflerle gerçek bir elma arasında hiçbir zorunluluk yoktur. Ancak bu "elma" gösterenini gördüğümüzde zihnimiz otomatik olarak o meyveye yönelir. Ancak Hjemslev'in ortaya koyduğu gibi bir ikinci dil, doğrudan dilin üzerine binerek yan anlamların üretilmesini sağlar. Bu ikincil dil "gerçek dilin asalağı" dır (Barthes, 1964, s. 41, 84; Barthes, 2002, s. 7). Elma kelimesi hemen bizi Apple markasına gönderir. Onun ürünleri ve tasarımları ile birlikte onunla özdeşleşmiş olan tasarım, işlevsellik, teknoloji ve özgürlük ile kaynaşan Amerikan kültürü anlamın içine sızar. Tarımsal bir üründen Amerikan özgürlüğe doğru kayan bu anlamlar dizgesi, tarihsel süreci görünmez kılarak doğal bir bağ gibi sunulur. Barthes'ın dediği gibi, "mitin temel işlevi, tarihi doğaya dönüştürmektir" (Barthes, 1972, s. 128).

Dolayısıyla günümüz eleştirisinin asli görevi, gösterge sistemlerinin anlamlarını yorumlamakla sınırlı kalmamalıdır. Asıl yapılması gereken, bu anlamların hangi yapısal ilişkiler ağı içinde üretildiğini ortaya koymaktır. Çağdaş göstergelerin "anlaşılabilirliğini" sağlayan mimariyi ifşa etmek, hermeneutik çabanın yerini almalıdır (Culler, 2002, s. 105). Eleştiri, doğallaştırılmış tarihi yeniden hatırlatmak, zorunluluk gibi görünen yerde keyfi bağlantıların olduğu göstermek ve bu yolla da başka türlü bir anlam dünyasının mümkün olabileceğini anlatabilmektir. Bu yönüyle semiyoloji üstü örtülü ama saplantılı bir şekilde bir politika felsefesi yapar (Yılmaz, 2024: 18). Yapısalcı göstergebilim toplumları bağlayan anlam-dizgelerinin ipliğini pazara çıkaran güçlü bir eleştiri, bir tür şen-bilim olma potansiyeli taşır.

İnsan dile hapsedilmiştir yapılabilecek en fazla şey, yerlerin planını çıkarmak, mağaranın özel rölyefini teşhis etmek, duvarları algılamaktır. Ama çıkışlar konusuna gelince hiçbir çıkış yoktur. Yapısalcılık bu durumdan hiçbir umutsuzluk çıkarmaz. Hatta bunda bir şen bilim vardır (Dekens, 2017, s. 18)

Barthes'ın yapısalcı şemasında göstergeler düşüncelerimizi belirler çünkü Dilsel gösterge, bir nesne ile bir kavramı birleştirir. Nesnelere kavramlardan izole değerlendirilemediği için, dil

sistemi olmadan düşünceler tümüyle belirsiz durumda kalır. Düşüncelerin içeriğine dilsel bağlantıların değeri sızar. "Her gösteresel dizge bir değerler dizgesidir" (Barthes, 2003, s. 198). Dünya dilin içsel yapısına göre sınıflandırıldığına göre, bir tasnif dizgesinden bağımsız, tarafsız, bir referans sistemi de yoktur. "Kafamızda, nesnelere ilgili az çok bilinçli olarak bir sınıflandırma olmadan yaşayamayız; bu sınıflandırma bize içinde yaşadığımız toplum tarafından benimsetilmiş ya da telkin edilmiştir" (Barthes, 1964a, s. 199). Özünde zihnimizdeki fikirler ile dünyadaki görüngüler birbirleriyle dolaysız tekabül etmezler. Dilsel "sistem, düşünce ile olay arasındaki operatör işlevi görür" (Jameson, 2013, s. 123). "Her şey işaret eder. Bu önce insanda reel olana dair düşüncenin her zaman, linguistik öze sahip bir ikinci doğa halinde "realiteyi yeniden üreten" dil tarafından aracılık edilmiş olduğu manasında anlaşılabilir (Dekens, 2017, s. 138). Göstergeler dizgesi olarak dil, dünyayı dolaysız yansıtmaz, kendi yapısına göre düzenleyerek transandantal bir işleme tabi tutar.

Böyle ise günümüzde eleştirinin görevi, tarafsız ve doğal referansı bulmak değil, göstergeler dizgesinin yapısını kat etmektir. Yani klasik Marksist eleştiri de olduğu gibi ideolojiye karşı bilimsel, dolaysız hakikati göstermek hedef değildir, asıl hedef göstergelerin dolaşımını takip etmektir. Çağdaş iletişim dünyasında göstergeler sisteminin dışında göstergeleri doğrulayacak bir ideolojik çarpıtmalardan bağımsız referans noktası yoktur. Eleştirel analizde görev, göstergelerin birbirlerine ne türde eklemlendiğini ve bütünleşmeye çalıştığını serimlemektir (Barthes, 1975). Dil hapishanesine mahkum olduğumuzun fark edilmesi ideolojinin dışında, tarafsız ve emniyetli bir sıfır noktası aramak yerine, kültürel ve tarihsel olanı gerçek ve doğal haline getiren yapının modus operandisi'ni açığa çıkararak, gerçekliğin neden bu şekilde görüldüğünü açık etmek, yani yapısal göstergebilimi, sosyal bilimlerin genel paradigması haline gelir. "Nesneler tarihi modeller tarihi ile yer değiştirir" (Jameson, 2013, s. 120). Bilindik ve doğal olarak tecrübe ettiğimiz nesnelere, belli modeller, kavramsal şemalar yardımıyla deneyimleyebildiğimiz nesnelere olarak görülür. Yapısalcı ontolojinin gösterene verdiği ağırlık öyle kapsayıcı bir hal alır ki, gösterenden bağımsız kendinde gerçeklik ya da doğallık erişilemez bir hale gelir. İkinci dilse doğa birinci doğanın yerini alır, "Pascal alışkanlığın ikinci doğa olduğunu söyler ama belki de doğa ikinci bir alışkanlıktır" (Culler, 2002, s. 30). "Kültürü doğaya dönüştüren burjuva ideolojisinin kültürel kodları gerçekliği kuruyor görüntüsü verir" (Barthes, 2002, s. 206). Kısacası gösterenler oyunu doğanın yerini alır, çağdaş kapitalist burjuva kültürü insan doğası gibi lanse edilir ve biz gerçeklik olarak burjuva değer dünyasını ve kültürünü deneyimleriz. İşte semiyolojik çözümleme tam da burada devreye girerek gerçekliğin mitsel doğasını hatırlatır.

Benzer bir durum edebi metinler içinde söz konusudur. Klasik anlamda eleştiri ya da metin yorumu, metnin tarihsel bağlamına, yazarın iç dünyasına ya da dünyanın sosyo-politik olgusallığına dikkat kesilerek esasında metni, yazının dışında başka bir reel referans noktasından anlamlandırmaya çalışır. Oysa Barthes'ın yapısalcı semiyolojisinin ontolojisine nasıl ki gösterenlerin oyunundan azade bir kendinde gerçeklik yoksa, göstergelerin birbirine referans vermesini aşarak saf gösterilene ulaşamıyorsak aynı şekilde yazının kendisini aşarak yazı dışında hakiki bir gerçeklik olduğunu da varsaymamak gerekir. Metin kendine ve diğer metinlere gönderen bir dolanım süreci, bir tür göstergeler serüvenidir. Tam da burada anlamın güvencesi olan yazarın niyetini, gerçek düşüncelerini bir yana bırakıp yazarın ölümünü göze alarak, metni öne çıkarmak gerekir. Metnin diğer metinlere referansla çok sesli ve katmanlı serüvenini takip

etmek, daima kendisiyle oynaşarak artan "metnin hazzı"nı yaşamaya odaklanmalıdır (Barthes, 2016). Yazı; onun akışkan, cezbedici oyununa kendimizi kapturacağımız bir eros kipi haline gelir (Barthes, 2012, s. 18) "Yapısal çözümlemenin amacı metnin gerçekliği değil çoğulluğudur" (Barthes, 2016, s. 142). Zaten gösterenlerin oyununun ardında saklı duran bir gerçeklik olmadığı gibi, metnin de referans verdiği bir gerçekli yoktur. Metinler sürekli bir birlerine gönderim yaparak anlam kazanırlar. Barthes'ın Proust, Mallarmé, Layola, Sade, üzerine tüm eleştirel incelemelerinde bu tarz haz yaratan çözümlemeyi fark ederiz. Metnin yaratıcısı, sahibi, güvencesi olan yazarın teolojik ve teleolojik iktidarı çekildiğinde, çok katmanlı gösterenler ve birbirine gönderim yapan kodlar dizisidir geriye kalır. Metnin gönderdiği gösteren ve kodları takip etmek, metni serbest hale getirir, yaratıcı süreci sonsuzlaştırma mümkün hale gelir (Barthes, 1977). Barthes, daha olgunluk dönemi olan 1970'lerden sonra gösterge tarzlarının ideolojik anlamlarına odaklanmayı bırakıp daha ziyade metnin hazzına yönelmiştir (Barthes, 2017, s. 66).

Ferdinand de Saussure'nin dilsel sistemler ile ilgili olarak belirttiği gibi bir dil senkronik ve diyakronik olarak iki düzlemde incelenebilir. Saussure ve Levi-Strauss yoğunluklu olarak senkronik analiz ile tüm toplumlar ve dillerdeki müşterek yapıları anlamaya çalışırlar. Barthes'a semiyolojik analizinin hedefi mitlerle dolu burjuva toplumunda göstergelerin senkronik olarak birbirlerine referans vermelerini takip etmek değil aynı zamanda gösterenlerin nasıl üst dillerde dönüşerek yeni anlamlar kazandığını gösteren diyakronik analizi de yapmaktır. Bu nokta onun Althusser'in yapısal dilbilimini kullanarak ürettiği etkileyici ideoloji analizinden de ayrıldığı yerdir. Althusser ile Barthes arasındaki temel fark, ideolojiyi kavrayış biçimlerindedir. Althusser için ideoloji, bireyleri özne konumuna çağırarak yapısal bir aygıt olarak işler; birey, zaten ideoloji tarafından "özneleştirilmiş"tir. Barthes ise ideolojiyi bu kadar kapalı ve yapısal bir sistem olarak değil, gündelik yaşamın içinde yeniden üretilen kültürel göstergeler aracılığıyla işleyen bir söylem biçimi olarak görür. Althusser'in ideoloji kavramı Marksist kuramın içindeki belirlemci çizgiyi sürdürürken, Barthes, Mitolojiler'de ideolojinin "doğallaşma" sürecine, yani burjuva değerlerinin kendilerini doğal ve kaçınılmazmış gibi sunmasına odaklanır. Böylece Barthes, Althusser'in teorik çözümlemelerini tamamlar nitelikte, ideolojinin gündelik yaşamdaki mikro göstergelerini deşifre eder. Sürekli hareket halinde dinamik bir ilişki içinde olan göstergeler gündelik yaşam içinde doğallaştırılarak mitsel bir yapıya dönüşürler.

Diyakronik analiz yapısalcı çözümlemelerin önemli bir zaafına şifa olma potansiyeli taşır. Çünkü Rus biçimciliği ve Fransız yapısalcılığın getirilen temel eleştirilerden birisi, yaşamın canlılığını ve tarihsel içeriği merkeze koymaması, sadece sistem içi göstergelerin dizgesi ile ilgilenmesi ve zamanla biçimsel ve soyut bir düzleme kaymasıdır. Yapısalcılık soyut yapısal sistemlerle uğraşırken formalizme düşer gerçeklikten, tarihsel politik güçlerden uzaklaşıyor gibi görünür. "Yapısalcı betimleme tarihsel nedenlerle ilgilenmez" (Aydınalp, 2021, s. 209). Özdemir İnce bu noktada çok önemli bir tespit yaparak "Barthes kumsala gittiğinde denizi görmez, çeşitli bildirimler görür" (Birkiye, 1984, s. 168) diye bir şikayette bulunur. Edebiyatçılar, yapısalcı semiyolojik çözümlemeyi, canlı tarihsel gerçeklikten uzakta, duygulardan ve insani ilişkilerden kopuk, katı bir bilimsel formalizme gömülmüş ve böylelikle de politik eleştiriden de uzaklaşmış olarak anlama eğilimindedirler. Onların tarih dışı formalizm korkusu karşısında Barthes kendi metodundan çok emindir ve şöyle der: "Bir sistem özellikle formları açısından tanımlandıkça tarihsel eleştiriye o kadar uyumlu olur. Meşhur deyişi parodileştirerek söylersek, az formalizm

adamı Tarihten uzaklaştırır ama çok formalizm ona geri döndürür” (Barthes, 1972, s. 110). Semiyolojik formalizm’in diyakronik boyutu sürekli hareket eden ve kendini doğallaştıran göstergeler cümbüşünün ardındaki temel dönüşümleri matematiksel bir sadelik içinde ayan beyan görebilmemizi sağlarken aynı zamanda bu transformasyonun da neleri gizleyip neleri öne çıkardığını göstermek suretiyle tarihsel boyutu açığa çıkarır. Bu zamansal değişimi yakaladığımızda ideolojinin göstergelerin anlamlarını dönüştürürken hangi operasyonları yaptığını da daha çıplak gözle görmüş oluruz. Yapısalcılık metinlere soğuk bir teknik gözle bakabilir ama sıcak ve canlı bir bakışın gözünden kaçan boyutları görme gücüne sahip olabilir. Tarihsel olanı göstergeler oyunu ile doğallaştıran ideolojik söylem makinesinin temel parçalarını ve işleyişini anlamak yapısalcı semiyoloji için bir tür mühendislik projesi gibidir.

Yapısalcılığa göre bir dilsel veya toplumsal sistem içerisinde her unsurun birbirine referans ile anlam ve değer kazandığı bütünlüklü bir yapıdır. Barthes’ın yapısalcılığının diyakronik boyutu yapısal sistemin bütünlüğünün kapalı olmadığı, sürekli kayan ve sabitlenmeye çalışılan gösterenler oyunu ile dinamik bir şekilde hareket halinde olduğudur. Yani sistem hem sabit, stabil düzen arz ederken hem de sürekli anlam kaymaları ile gösterilenin birincil kaynağından uzaklaşır. Barthes’ın semiyolojik eleştirisinin politik yanı tam da burada ortaya çıkar, gösterilenden çalınarak kendini onun yerine ikame eden gösterenlerin oyununu suç üstü yakalamak, burjuva ideolojisinin doğallıktan koparken kendi değerlerini nasıl doğallaştırdığını, tarihsel olanı doğal olan yerine nasıl ikame ettiğini tespit etmektir. “Göstergebilimsel bir çözümleme ile burjuva ideolojisinde mitlerin tarihselliğinin bir doğaya; içeriklerinin deneyimselliğinin bir mutlaklığa nasıl dönüştüğünü tespit edebiliriz” (Ünal, 2017, s. 184). Zira kapitalist ideolojinin en derin operasyonu kendi kavram ve değerlerini doğal göstermektir. Örneğin asgari ücreti emeğin doğal karşılığı olarak gösterir, rekabeti insan doğasının değişmez unsuru olarak kabul ettirir, ulus devlet ve hukukun üstünlüğü gibi nosyonları ideal, doğal düzen olarak koyutlar ve insanın özünün özgürlük olduğunu, tarihin amacının özgürlüğün açılımı olduğunu benimsetir. Marx özellikle Hegelci idealizmin düşünceleri gerçeklik ile nasıl yer değiştirdiğini göstermek için kitabının başlığını Alman felsefesi değil Alman İdeolojisi olarak belirlemiştir. Çünkü burada tarihsel ve olumsal olan tıpkı doğa gibi değişmez ve zorunlu olarak sunularak çarpıtılmış olur, ideoloji çarpıtılmış bir tarihi sunar, Marx’ın ifadesi ile: “... ideoloji neredeyse tamamen, ya bu tarihin çarpıtılmış bir yorumuna ya da ondan yapılan tam bir soyutlamaya karşılık gelir” (Marx & Engels, 2013, s. 28). “Burjuvazi kendi suretinde bir dünya yaratıyor” diye yazan Marx onun tüm dünyada kendini ve kendi değerlerini görmek istediğini ifade eder (Marks & Engels, 2014: 16). Gerçeklik aynasında kendisini gören burjuvazi kendini unutturmak konusunda mahirdir. Parlamentoda milliyetçi parti, işçi partisi, etnik parti yer alır ama burjuvazi partisi yer almaz, kimse kapitalistleri ve burjuvaziyi temsil etmez, o zaten doğal olandır (Barthes, 2014, s. 203).

Burjuva toplumunda Batılı giyinme tarzı değil sadece tek bir kelime ile moda vardır, Batı tarzı dilim değil tek kelime ile gerçekliğin dolaysız temsili olan ‘bilim’ vardır, burjuva iktisadı değil evrensel ‘ekonomi’ bilimi vardır, işçilerin totaliter demokrasisi olmaz tek bir demokrasi vardır, proleter sanat olmaz sadece ‘sanat’ söz konusudur. İdeoloji tarihsel olanı evrensel ve doğal olarak sunar (Allen, 2003, s. 34). Gerçekliğin tek doğru ve tarafsız temsili olarak kendini sunar ve diğer imkanları unutturur burjuvazi. “tek kelime ile burjuvazi, çekinmeden kendi adını siler, geriye sadece tek bir insan doğası kalana kadar” (Barthes, 1972, s. 138). Burjuvazi mitlerin

gösterenleri yoluyla kendini doğal ve gerçekliğin ta kendisi olarak sunar. Onun kendini unutturan bu büyüüne karşı, semiyolojik eleştiri, Brecht tiyatrosunda olduğu gibi bize yabancılaşmayı açıkça göstermeli, doğal ve alışıldık olana eleştirel bir mesafe almalı (Allen, 2003, s. 27) doğal ve gerçekmiş gibi görünen yerde bir kurgu olduğunu sürekli hatırlatmalıdır. "Yabancılaşması süren bir toplumda sanat eleştirel olmalıdır, her türlü yanılgıyı, "Doğa" yanılgısını bile kesip atmalıdır" (Barthes, 1956, s. 93). Burjuvazinin mitolojik üst dili tüm gösterenler oyunu ile kendini silmeye çalışır, kendi değer yapısını doğal bir zorunluluk maskesi ile saklıyorsa göstergebilim maskelere işaret ederek, maske düşürme görevini üstlenir. Kapitalist iktisadi sistemin eleştirisi ile burjuva değer dünyasının eleştirisi aynı projenin iki yüzüdür çünkü dildeki değer parçaların birbirlerine göreli durumundan türetilir, tam da bu nedenle aslında toplumsal göstergeler sistemi de iktisadi bir biçim kazanır (Barthes, 1964, s. 59). İktisadi düzen ile Göstergelerin düzeni, daha klasik tabir ile altyapı ile üst yapı birbirlerini tahkim ederler. İşte ilk başta deneme tarzında edebî eleştiri gibi görünen Barthes'ın mitolojileri inceleme projesinin hedefi iktisadi sistemi besleyen değer sistemini afişe etmektir: ".burjuvazi anlam süreçleri sayesinde, kendi tarihsel sınıf kültürünü evrensel nitelikli doğal olana dönüştürüyordu. Göstergebilim bu aşamada bana geleceği, programı ve çabaları açısından ideolojik eleştirinin temel yöntemiymiş gibi geldi" (Barthes, 1999, s. 15).

Barthes'ın göstermeye çalıştığı gibi özünde tümüyle politik olan çağdaş mitler bir tür de-politize konuşma biçimidir. Deterjan reklamında, Einstein'ın beyni imajında ilk bakışta hiç politik olmayan unsurlar ideolojik değerler taşırlar. Örneğin bir hayırseverin dağıttığı bedava baklavaya halk saldırarak izdiham yarattığı ve birbirlerine saldırdığı şeklindeki haberler akşam haberlerinde sıkça görülür. Bedava tatlıya saldıran halk imajını gördüğümüzde bu haber bize sınıfsal koşulları unutturarak, halkın aç gözlülüğü, genel bir insani zaaf gibi bir mesaj formunda verilir. Oradakiler özgür yurttaşlar olarak değil, sayıca kalabalık izdiham yaratan yığın olarak gözümüzün önüne gelir, özgür yurttaşları bir avuç baklava için birbirlerini ezer duruma getiren tarihsel sosyo-ekonomik koşullar sahne gerisine çekilerek bize son ürün, yani birbirini ezen aç gözlü cahil halk yığını gösterilir. Tek kelimeyle görüntü tarihsizleştirilir, Marx'ın tabiri ile çarpıtılmış bir tarih, Barthes'ın tabiri ile mitik bir tarih gerçekliğin yerine ikame edilir. Bunun gibi ayrıca mitolojik dilin bir başka tarzı da görünürde apolitik olan totolojik konuşmalardır. Biz bize benzeriz, bizden başka biz yok, hepimiz biriz gibi sık kullanılan anlamsız özdeşlik ifadeleri tüm tarihsel antagonist katmanlaşma ve farklılaşmalara dayalı geçmişi unutturur. Besbelli, doğal ve de-politik söylemin ardındaki suistimali açığa çıkarmaya davet eder okuyucuyu Barthes:

sağduyu birbirine benzeyenler hakkında hep "doğal" diye hüküm verir. Analojiden "doğal" olan temasına, "çoğunluğun gözünde doğal olarak kabul edilen"e işte böyle kolaylıkla geçtim. Benim için çok eskiye giden bir tema, zira Çağdaş Söylenler'i besleyen, "besbelli" olanı ifşa eden fikir bu. Ayrıca Brechtci bir tema: "Kuralın altında suistimali keşfedin." Doğal olanın altında tarihi, doğal olmayanı, suistimali keşfedin. (Barthes, 2017, s. 181)

Görüldüğü gibi çağdaş mitolojiler saklanan gerçeklikler değildir, gerçekliği gizlemezler, sadece kendilerini gerçeklik olarak sunarken birer mit olduklarını unuttururlar. Tarihsel olanı doğallaştırarak burjuva değerlerini apaçık, de-politik realite olarak sunarlar. Barthes'ın semiyolojik analizin bu doğallaştırma ile mücadele etmek, imajların renkli oyununa kapılmaya karşı okuyucuya duyarlılık kazandırır.

5. Sonuç

Barthes'ın çalışmalarının başlıca iddialarından birisi günümüzdeki gelişmiş çağdaş iletişim toplumunun mitlerden kurtulmuş, tümüyle rasyonel ve seküler olmadığıdır. Yaşadığımız bu iletişim çağı tam tersine mitlerle doludur. Bu tespitten yola çıkarak Barthes, iletişim evrenimizdeki mitleri taşıyan göstergeler ve kodların en iyi çözümlene aracını yapısalci semiyolojide bulmuştur. Gösterge ile gösterenin birbirine tekabül ederek kapalı bir yapı oluşturduğunu düşünen klasik yapısalci gösterge bilimden farklı olarak Barthes gösterene gösterge karşısında öncelik vermiştir. Göstergenin bir üst-dilde gösteren zemininden kopması anlatıların oluşum süreçlerinde gösterenlerin hareketli oyunu ile sürekli yeni anlamlar üretmesini ve değerleri iletmesini mümkün kılmıştır. Sürekli yeni anlamlar üreterek hareketli bir oyun içerisinde olan iletişimsel gösterenler zamanla gösterilene (gerçekliğe) devamlı form vermek sureti ile kendini onun yerine, formu içeriğin yerine ikame eder. Böylelikle gösterenler bize tümüyle doğal ve olağan görünür. Tam da böyle kendilerini doğallaştıran gösterenler mitsel mesajın taşınmasını sağlar. "En güçlü ve en önemli mitler endişe giderici olarak işlev görürler... çünkü doğal olarak var olan çelişiklere değinirler" (Fiske, 2003, s. 160). Mitler nasıl ki insanın gerçek yaşam koşulları ile zihin ve hayal dünyaları arasındaki gerilimi azaltarak renkli bir dünya yaratan anlatılar üretiyorsa, çağdaş mitlerde egemen sınıf olan burjuvazinin zihinsel değer dünyasını yaşanan fiziksel gerçeklik ile uyumlulaştırmayı sağlar. Reklamlardan sinemaya, ürünlerden davranış kalıplarına tüm sözlü ve görsel iletişimsel süreçler bu değer aktarma işlevini yerine getirirler. Barthes'ın semiyolojik çözümlemesi de bu anlamda sadece bir dilbilim ve iletişim çalışması değil, felsefi temellere dayalı bir politik mücadeledir. Semiyolojik çözümleme anlatının renkli yapısının ardındaki temel formları göstererek, olumsal ve tarihsel olan değerlerin kendilerini doğallaştırmasına direnmeye hizmet eder. Pek çok yorumcu tarafından oldukça formel görülen yapısalci semiyolojik analiz görüldüğü gibi içerisinde hayli yüksek bir politik bilinç barındırmakta, bir kaleydoskop gibi sürekli yeni formlarla izleyiciyi büyüleyen gösterenlerin mistife edici etkisine çözüm olma potansiyeli taşımaktadır. Tarihi unutturarak doğallaştıran, kültürel değerlerini evrensel gibi sunan burjuva ideolojisinin karşısına Barthes, semiyolojik mit analizi ile çıkmaktadır.

TEŞEKKÜR

—

FİNANSAL DESTEK

Yazar bu çalışma için herhangi bir finansal destek almadığını beyan etmiştir.

ETİK

Bu çalışmada etik ilke ve standartlara uyulduğu beyan edilmiştir.

YAPAY ZEKA KULLANIMI

Yazar yapay zeka araçlarının kullanımıyla ilgili olarak COPE yönergelerini ve politikalarını benimsediğini beyan etmiştir.

YAZAR KATKI BEYANI

Vehbi Metin Demir Genel katkı düzeyi %100

Yazar, bu çalışmanın yazarlık koşulunu sağlayan başka bir kişinin olmadığını onaylamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Kaynakça

- Allen, G. (2003). *Roland Barthes*, London: Routledge.
- Althusser, L. (2003) *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Aydinalp, E. B. (2021). Roland Barthes'ta Metin ve Eleştiri Dinamiği. *Edebi Eleştiri Dergisi*, 5(1), 203-214. doi:10.31465/eeder.792946
- Badiou, A. (2015). *Fransız Felsefesinin Macerası*, çev: Burcu Yalım, İstanbul: Metis Yayınları.
- Barthes R. (1956) "Brecht eleştirisinin Görevleri" *Eleştirel Denemeler*. (çev: Esra Özdoğan) Yapı Kredi Yayınları (ss. 89-94).
- Barthes R. (1967). "Modanın Sistemi" ve Anlatıların Yapısal Analizi Üzerine, içinde Roland Barthes, *Sesin Rengi: Söyleşiler*, çev: Ahmet Nüvit Bingöl, Metis Yayınları, (35-47).
- Barthes R. (1972). *Mythologies*, (çev: Anetta Lavers). New York: The Noonday Press.
- Barthes R. (2012). *Eleştirel Denemeler*. (çev: Esra Özdoğan) Yapı Kredi Yayınları.
- Barthes R. (1961). "Günümüzde Yazın", *Eleştirel Denemeler*. (çev: Esra Özdoğan) Yapı Kredi Yayınları, (ss. 161-171).
- Barthes, R. (1999), *Göstergebilimsel Serüven*, (çev: Mehmet Rifat & Sema Rifat) 4. Bsk, Yapı Kredi Yayınları.
- Barthes, R. (1964) "Göstergebilimin İlkeleri" içinde *Göstergebilimsel Serüven*. (çev: Mehmet Rifat & Sema Rifat) 4. Bsk, Yapı Kredi Yayınları. (ss. 20-100).
- Barthes, R. (1964a) "Nesnenin Anlambilimi". içinde *Göstergebilimsel Serüven*. (çev: Mehmet Rifat & Sema Rifat) 4. Bsk, Yapı Kredi Yayınları, (ss. 194-205).
- Barthes, R. (1973). "Saussure, Gösterge, Demokrasi" içinde *Göstergebilimsel Serüven*, (çev: Mehmet Rifat & Sema Rifat) 4. Bsk, Yapı Kredi Yayınları, (ss 179 - 184).
- Barthes, R. (1975), "An Introduction to the Structural Analysis of Narrative" (çev: Lionel Duisit) *New Literary History*, 6 (2). (ss. 237-272).
- Barthes, R. (1977). "The Death of the Author" içinde *Image, Music, Text*, (çev: Stephen Heath), Hill and Wang, (ss. 42-48).
- Barthes, R. (2002). *S/Z*. (çev. Richard Miller). Blackwell Publishing.
- Barthes, R. (2003). *Çağdaş Söylenler*, (çev. Tahsin Yücel), Metis Yayınları
- Barthes, R. (2016) *Yazının Sıfır Derecesi – Yeni Eleştirel Değerlendirmeler*, (çev: Tahsin Yücel). 2. Bsk, Yapı Kredi Yayınları.
- Barthes, R. (2016). *Yazı Üzerine Çeşitlemeler – Metnin Hazzı*, çev: Şule Demirkol, YKY
- Barthes, R. (2017), *Sesin Rengi: Söyleşiler*, (çev: Ahmet Nüvit Bingöl). Metis Yayınları.
- Bingöl, S. (2024). Roland Barthes'ta Mit ve Burjuva İdeolojisi. *Kilikya Felsefe Dergisi* (1), 33-49. doi:10.5840/kilikya20241117
- Birkiye, A. (der). (1984). *Yapısalcılığın Eleştirisine Doğru*, Varlık Yayınları.
- Culler, J. (2002). *A Very Short Introduction to Barthes*. London: Oxford University Press.
- Dekens, O. (2017). *Yapısalcılık*, (çev: Atakan Altınörs). Bilge Kültür Sanat Yayınları
- Deleuze, G. (2009). "Yapısalcığı Nasıl Tanırız?" *İssız Ada ve Diğer Metinler*, çev: Hakan Yücefer & Ferhat Taylan, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Dosse F. (1997). "The Mother Figure of Structuralism: Roland Barthes", içinde *History of Structuralism vol: 1: The Sign Sets, 1967-Present*, (der. François Dosse, çev: Deborah Glassman). Minneapolis, University of Minnesota Press. (ss. 71-77).
- Fiske, J. (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*, (çev: Süleyman İrvan), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Jameson, Fredric (2013). *Dil Hapishanesi – Yapısalcılığın ve Rus Biçimciliğinin Eleştirel Öyküsü*. (çev: Mehmet Doğan). 3. Bsk. Yapı Kredi Yayınları
- Kireççi, A. N. (2023). Pierce Ve Barthes'ın Göstergebilim Modellerinin Reklam Araştırmalarında Kullanımı. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 11(2), 1725-1747.
- Kocabay Şener, N. (2019). Reklamda Egemen İdeolojiyi Çözümlemek: Cinsiyet Roller ve Fanatizm Okuması. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi* (34), 77-99. doi:10.17829/turcom.529416
- Latour, B. (2008). *Biz Hiç Modern Olmadık*, (çev: İnci Malak Uysal), İstanbul: Norgunk Yayınları.
- Levi-Strauss, C. (2004). *Yaban Düşünce*. (çev: Tahsin Yücel). 4. Bsk. Yapı Kredi Yayınları.
- Marx K. & Engels F. (2013). *Alman İdeolojisi*. (çev: Tonguç Ok & Olcay Geridönmez). İstanbul: Evrensel Basım Yayın
- Marx Karl & Engels Friedrich (2013). *Komünist Manifesto*. (çev: Nail Satlıgan). İstanbul: Yordam Kitap.
- Saussure F. (1959). *Course in General Linguistics*. (çev: Wade Baskin) New York: Philosophical Library

- Sepetçi, T. (2016). Levi-Strauss ve Roland Barthes'in Yaklaşımıyla "God Of War III" Oyununun Mitsel Çözümü. *TRT Akademi*, 1(2), 488-507.
- Ünal, Mehmet Fatih (2012). *Roland Barthes'da Mitlerin Okunuşu*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, Mehmet Fatih (2017). İdeoloji ve Mit, *Toplum Bilimleri*, 11 (22), 177-188.
- Yılmaz, A. (2020). İnsan Ticaretinin Kamu Spotu Reklamlarında Sunumu: Roland Barthes'in Mit Olgusu Üzerinden Göstergebilimsel Analiz. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 8-34.
- Yılmaz, A. (2024). Hipolojik Politika: Siyasal Bir Düşünür Olarak Roland Barthes. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 41(1), 17-30. doi.org/10.32600/huefd.1184690

Extended Abstract

In the age of mass communication and ubiquitous media, signs no longer merely convey information; they constitute reality. This article examines Roland Barthes's analysis of contemporary myths within the framework of structuralist semiology, foregrounding its philosophical and political implications. While Barthes's works are often instrumentalized as technical tools in literary, media, and advertising studies, this study revisits his "Mythologies" to uncover the underlying ideological structures masked as natural through the play of signifiers.

The first section contextualizes Barthes within the structuralist turn in post-war French thought, distinguishing him from existentialist and phenomenological approaches. Barthes, along with Claude Lévi-Strauss and Louis Althusser, transformed semiology into a powerful mode of ideological critique. Through his myth analyses—ranging from advertisements to wrestling matches—Barthes reveals how bourgeois ideology disguises itself as universal truth. For instance, a detergent commercial or the glorification of Einstein's brain becomes a vehicle for perpetuating capitalist norms through seemingly apolitical images.

Myth, for Barthes, is a form of speech, a second-order semiological system where signifiers from the first order (language) become signifieds in a higher ideological register. This process renders history into nature, obscuring the constructedness of social reality. The article delves into Barthes's notion that the function of myth is not to hide things but to distort them by presenting cultural values as if they were innate or eternal. In this way, the bourgeois worldview inserts itself into everyday experience without appearing ideological.

The article further explores the philosophical consequences of Barthes's theory. Drawing on Saussure's linguistic model, Barthes argues that meaning arises from the differential structure of language rather than any essential connection between signifier and signified. By extending this insight to visual and material culture, Barthes pioneers a semiotic analysis that sees all forms of representation—gestures, fashion, media imagery—as ideological texts.

Barthes's late work introduces a diachronic dimension to structural analysis, attending to how signs evolve over time and shift across contexts. The study emphasizes this dynamic aspect of myth, highlighting how the same signifier (e.g., Karl Marx's image) can acquire radically different meanings in consumer culture. The process of "naturalization," whereby historical and contingent signs are stripped of their context and recoded as "natural," becomes central to understanding how modern ideology functions not by repression but by misrecognition.

In the final sections, the article articulates the political stakes of semiological analysis. Structuralist semiology, far from being a neutral formalism, becomes a subversive practice that demystifies the ideological operations of capitalist culture. Myth operates through the erasure of its own artificiality, and critical semiology aims to make visible the structures that render domination invisible. This theoretical intervention is likened to Brechtian estrangement, urging readers to resist the seductive transparency of signs and instead interrogate their underlying codes.

The article concludes by asserting that Barthes's semiology offers a unique model for political critique in contemporary society. It enables us to grasp how capitalist ideology embeds itself in the very structures of perception, and how myth, in its most dangerous form, is precisely what appears unmarked, natural, and self-evident. In a world where cultural products are saturated with hidden messages, Barthes's analytical tools remain indispensable for decoding the myths that shape modern consciousness.